

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне й практичне значення результатів дисертації

Рибалки Сабіни Вікторівни

**на тему: “Особливості концептуалізації англomовної сфери торгівлі”, подану
на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні
науки за спеціальністю 035 Філологія**

Дисертація Рибалки Сабіни Вікторівни на тему “Особливості концептуалізації англomовної сфери торгівлі” подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія, виконана на кафедрі англійської філології та лінгводидактики Запорізького національного університету. Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні Науково-технічної ради Запорізького національного університету (протокол № 6 від 16 грудня 2021 року).

Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне й практичне значення результатів дисертації було ухвалено рішення про те, що попередня експертиза дисертації проводитиметься на кафедрі англійської філології та лінгводидактики Запорізького національного університету, де й призначено трьох рецензентів:

1) доктора філологічних наук, професора, професора кафедри англійської філології та лінгводидактики (Запорізький національний університет) Приходько Ганну Іллівну;

2) доктора філологічних наук, професора, професора кафедри англійської філології та лінгводидактики (Запорізький національний університет) Козлову Тетяну Олегівну;

3) доктора філологічних наук, доцента, професора кафедри англійської філології та лінгводидактики (Запорізький національний університет) Галуцьких Ірину Миколаївну.

У результаті аналізу, розгляду, опрацювання теоретичних і практичних положень дисертаційного дослідження Рибалки Сабіни Вікторівни, поданих до розгляду наукових публікацій за темою дисертації, а також за підсумками проведення фахового наукового семінару факультету іноземної філології

Запорізького національного університету (протокол №4 від 10.11.2025 р.), визначено таке.

Актуальність теми дослідження. Актуальність поданого дослідження зумовлена загальним вектором розвитку сучасної лінгвістики, спрямованим на комплексне вивчення способів і механізмів концептуалізації емпіричних фрагментів дійсності та їх мовної об'єктивації. Особливе місце серед таких фрагментів посідає сфера торгівлі, оскільки вона є невід'ємною складовою функціонування будь-якого розвиненого суспільства, охоплює практично всіх його членів і відіграє ключову роль у формуванні соціально-економічних взаємодій. Динамічний розвиток глобальних ринків, цифровізація торговельних процесів, поява нових форм економічної взаємодії та трансформація комунікативних практик у сфері торгівлі зумовлюють постійне оновлення мовних засобів її репрезентації та осмислення. Водночас, попри значну кількість праць, присвячених дослідженню окремих аспектів економічного та торговельного дискурсу, у сучасній лінгвістиці бракує комплексних досліджень, що системно описують принципи та механізми концептуалізації й мовної об'єктивації англomовної торговельної сфери з позицій лінгвокогнітивної парадигми. Недостатньо вивченими залишаються питання її концептуальної структури, етимологічних витоків ключових понять, а також взаємодії концептуальних і фреймових моделей у процесі осмислення торговельних відносин. У цьому контексті запропоноване дослідження є релевантним і нагальним для сучасних лінгвокогнітивних студій, оскільки спрямоване на заповнення наявних лакун та розширення уявлень про мовно-когнітивні механізми концептуалізації торговельної сфери в англomовній картині світу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація відповідає профілю науково-дослідних робіт факультету іноземної філології Запорізького національного університету в межах комплексної міжкафедральної наукової теми "Когнітивно-комунікативні та лінгвокультурологічні параметри дослідження мовних одиниць", затвердженої на засіданні Науково-технічної ради Запорізького національного університету (протокол № 1 від 24 вересня 2020 року).

Формування наукової проблеми, нове розв'язання якої отримано в дисертації.

Мета роботи – комплексне дослідження особливостей концептуалізації торгівельної сфери в англійській мові

Реалізація мети передбачає виконання таких завдань:

- охарактеризувати процес становлення та роль торгівлі у житті суспільства;
- здійснити критичний огляд принципів та механізмів концептуалізації дійсності;
- розробити методологічний алгоритм дослідження особливостей концептуалізації англійської торгівельної сфери;
- побудувати матричну модель англійського концепту TRADE;
- встановити діахронічний базис концептуалізації торгівельної сфери в англійській мові;
- визначити когнітивний зміст та внутрішню структуру англійського фрейму TRADE.

Об'єкт дослідження – мовна концептуалізація англійської сфери торгівлі.

Предметом аналізу виступають способи та механізми її концептуалізації.

Методи дослідження.

Зумовлені особливостями об'єкту і предмету дослідження, поставленою метою та пов'язаними з нею завданнями та включали методи лексикографічного, семантичного і корпусного аналізу, метод лінгвістичної інвентаризації, метод когнітивного аналізу, методи колокаційного, контекстуального і лінгвоконцептуального аналізу, методи етимологічного аналізу та фігурно-фонової кореляції, методи суцільної вибірки і контекстуального аналізу, метод метафоричного аналізу, метод інтерпретаційного аналізу, метод траєкторно-орієнтирної кореляції, метод моделювання, метод структурно-семантичного аналізу.

Матеріалом дослідження слугували 250 одиниць, які вербалізують поняття та відношення англійської торгівельної сфери та 1215 контекстів, відібраних з 82 джерел, зокрема двох корпусів англійської мови – English Corpora і Sketch Engine, концептуальних мереж ConceptNet 5.8 та WordNet 3.1, восьми лексикографічних

джерел та 70 ресурсів, присвячених торгівельному дискурсу, що включають статті, блоги, ділові перемовини, рекламні тексти тощо.

Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна.

Наукова новизна дисертаційної праці полягає у тому, що у ній вперше здійснено комплексний аналіз концептуалізації англomовної торгівельної сфери, зокрема:

- запропоновано та апробовано двокомпонентний підхід до аналізу концептуалізованого фрагменту дійсності (рівень концепту та рівень фрейму), що забезпечує узгоджене поєднання матричного та фреймового моделювання;
- змодельовано синхронійну матричну організацію макроконцепту TRADE та встановлено структуру його номінативного поля;
- реконструйовано етимологічний базис концептуалізації торговельної сфери із залученням метода фігурно-фонові кореляції;
- систематизовано особливості метафоричної об'єктивації концепту TRADE;
- побудовано когнітивну модель фрейму TRADE та висвітлено його доменну структуру;
- удосконалено підхід до аналізу внутрішньофреймових зв'язків через поєднання фреймового моделювання з концепцією силової динаміки, що дало змогу типологізувати схеми взаємодії у межах торговельних сценаріїв;
- поглиблено методику аналізу базисних фреймів як пропозиційних шаблонів вербалізації торговельних відносин у межах сценаріїв фрейму TRADE;
- виявлено роль простору у концептуалізації абстрактних торговельних відносин.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які виносяться на захист.

Дисертація Рибалки Сабіни Вікторівни є завершеною науковою працею. Обґрунтованість і достовірність наукових положень та висновків, зумовлені значним обсягом опрацьованих вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, що дозволило врахувати різні точки зору й концепції щодо предмету дослідження, сприяло глибокому аналізу й істотно збільшило вагомість дисертаційних висновків; основні положення дисертації обговорено під час роботи науково-практичних

конференцій, що дозволило врахувати думки інших науковців. Наукові результати достатньо висвітлено у відкритих публікаціях, які відповідають вимогам, що висуваються щодо змісту й кількості публікацій за результатами підготовки дисертації доктора філософії.

Наукове й практичне значення роботи.

Теоретичне значення дисертації полягає в тому, що здобуті напрацювання розширюють та поглиблюють теорію концептуальної метафори, концепції просторової семантики та силової динаміки. Результати дослідження роблять певний внесок у такі галузі мовознавства як когнітивна лінгвістика, лексикологія, семасіологія.

Практичне значення дисертації полягає у тому, що їх можна використовувати у викладанні курсів таких як “Загальне мовознавство” (розділи “Мова й суспільство”, “Мова й мислення”), «Лексикологія» та спецкурсів з семасіології, ономасіології та когнітивної лінгвістики, а також у науково-дослідницькій роботі студентів та здобувачів I-III освітньо-кваліфікаційних рівнів навчання. Отримані висновки можуть також бути використані при укладанні навчально-методичних посібників для студентів філологічних спеціальностей.

Особистий внесок здобувача в роботах, що виконані у співавторстві.

Дисертаційна праця є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, у якій всі положення й пропозиції, винесені на захист, розроблені автором особисто. Внесок автора в роботи, виконані у співавторстві, відображено в переліку опублікованих праць за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації.

Основні теоретичні положення та результати дослідження були оприлюднені у доповідях і публікаціях за матеріалами чотирьох міжнародних науково-практичних конференцій, зокрема: XXXI Міжнародна науково-практична конференція *Methodological aspects of education: achievements and prospects* (Роттердам, 2024), XV Міжнародна наукова конференція «Іноземна філологія у XXI столітті» (Запоріжжя, 2023), Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційний розвиток сучасної науки та освіти» (Житомир, 2024), а також міжнародна науково-практична

конференція «Актуальні проблеми розвитку сучасної науки: виклики та перспективи» (Запоріжжя, 2025).

Наукові публікації, у яких висвітлено основні результати дисертації, та повнота опублікування результатів дисертації.

Проблематику, теоретичні й практичні результати дослідження висвітлено у 10 публікаціях, 5 з яких – фахові видання України категорії Б (2,5 др. арк.), одна зарубіжна публікація (0,6 др. арк), та 4 тез доповідей (0,5 др. арк). Загальний обсяг публікацій становить 3,6 др. арк.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Гудзовата С. В. Роль просторової семантики в концептуалізації англомовної торговельної сфери. *Південний архів. Філологічні науки*. 2024. Вип. XCVII. С. 32–38. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2024-97-3>.
2. Гудзовата С. В. Концептуалізація англомовної сфери TRADE у контексті теорії силової динаміки. *Наукові записки. Серія : філологічні науки*. 2024. Вип. 2 (209). С. 100–106.
3. Веремчук Е. О., Гудзовата С. В. Внутрішня форма базових одиниць англомовного словника торгівельної сфери. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Гельветика, 2021. № 44. Т. 1. С. 128–134. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.30.14>.
4. Веремчук Е. О., Гудзовата С. В. Роль онтологічних метафор у концептуалізації англомовної сфери торгівлі. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 30. С. 83–87. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.30.14>.
5. Веремчук Е. О., Гудзова С. В. Роль семантичної деривації у формуванні англомовного торговельного лексикону. *Слобожанський науковий вісник. Серія : Філологія*. 2023. № 3. С. 24–28. DOI: <https://doi.org/10.32782/philspu/2023.3.4>.

6. Hudzovata S. Conceptualization of the commercial sphere by the English-language frame TRADE. *Academia Polonica*. V. 64. 2024. № 3. 41–54.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Гудзовата С. В. Когнітивна структура англomовного фрейму TRADE. *Methodological aspects of education: achievements and prospects* : proceedings of the XXXI international scientific and practical conference (Rotterdam, August 06- 09, 2024). Rotterdam : International Science Group, 2024. P. 173–177.
2. Гудзовата С. В. Неморфологічні способи творення англomовного словника економічної галузі. *«Іноземна філологія у ХХІ столітті»* : тези доповідей XV міжнародної наукової конференції (м. Запоріжжя, 24 листопада 2023). Запоріжжя : ЗНУ, 2023. С. 126–128.
3. Гудзовата С. В. Методика побудови моделі фрейму TRADE. *«Актуальні проблеми розвитку сучасної науки: виклики та перспективи»* : збірник тез міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених (м. Запоріжжя, 29 квітня 2025). Запоріжжя : ЗНУ, 2025. С. 414–417.
4. Гудзовата С. В. Методика дослідження структури фрейму TRADE у контексті теорії просторової семантики. *Інноваційний розвиток сучасної науки та освіти* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 11 червня 2024). Житомир : Міжнародний гуманітарний дослідницький центр, 2024. С. 216–218.

Оцінка мови й стилю дисертації. Дисертацію виконано з дотриманням норм наукового стилю сучасної української мови. Правопис тексту відповідає прийнятим правилам і нормам. Принципів форматування дотримано.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту. Дисертація за актуальністю, обсягом і рівнем проведених досліджень, науковою новизною й практичною значимістю відповідає вимогам, п. 6 “Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії”, затвердженого постановою Кабінету

Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами). Дисертація не містить несанкціонованих текстових запозичень без посилань на джерело (академічного плагіату).

Рекомендації дисертації до захисту.

Ознайомившись із представленою для попередньої експертизи дисертацією Рибалки С. В., науковими публікаціями, у яких висвітлено основні результати наукового дослідження, узявши до уваги підсумки фахового семінару кафедри англійської філології та лінгводидактики, вносимо такі рекомендації.

1) За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, теоретичною й практичною цінністю отриманих наукових результатів, дисертація Рибалки Сабіни Вікторівни на тему “Особливості концептуалізації англомовної сфери торгівлі” відповідає спеціальності 035 Філологія та вимогам Постанови КМУ від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами) “Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії”;

2) Рекомендувати вченій раді Запорізького національного університету розглянути як кандидатури до складу разової спеціалізованої вченої ради за дисертацією Рибалки Сабіни Вікторівни на тему “Особливості концептуалізації англомовної сфери торгівлі” таких учених:

Голова ради – Приходько Ганна Іллівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології та лінгводидактики (Запорізький національний університет).

Рецензент – Козлова Тетяна Олегівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології та лінгводидактики (Запорізький національний університет).

Рецензент – Галуцьких Ірина Анатоліївна, доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри англійської філології та лінгводидактики (Запорізький національний університет).

Офіційний опонент – Таценко Наталія Віталіївна, доктор філологічних наук, професор, завідувачка кафедри іноземних мов та лінгводидактики (Сумський державний університет).

Офіційний опонент – Приходько Анатолій Миколайович, доктор філологічних наук, професор кафедри германської філології (Національний університет «Запорізька політехніка»).

3. Дисертація Рибалки Сабіни Вікторівни на тему “Особливості концептуалізації англomовної сфери торгівлі” може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія (галузь знань 03 Гуманітарні науки) у разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуючий на засіданні кафедри:

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри англійської філології
та лінгводидактики Запорізького
національного університету

Н.О. Надточій

Член експертної групи:

доктор філологічних наук,
професор, професор кафедри англійської
філології та лінгводидактики
Запорізького національного університету

Г.І. Приходько

Член експертної групи:

доктор філологічних наук,
доцент, професор кафедри англійської
філології та лінгводидактики
Запорізького національного університету

І.А. Галуцьких

«10» листопада 2025 р.